

**РЭДАГАВАННЕ ГАЗЕТНА-ЧАСОПІСНЫХ
МАТЭРЫЯЛАЎ РОЗНЫХ ЖАНРАЎ:
НАТАТКА ЯК АБ'ЕКТ ДАСЛЕДАВАННЯ**

Жанр газетна-часопісных выданняў – гэта форма адлюстравання сацыяльнай рэчаіснасці, якая характарызуецца ўстойлівымі прыкметамі раскрыцця тэмы, пабудовы кампазіцыі і выкарыстоўвання моўна-стылістычных сродкаў. Выбар жанравай формы залежыць ад яе прызначэння, ад таго, якія мэты ставіць перад сабой рэдактар. Кожны жанр мае сваю спецыфіку, і яе неабходна ўлічваць пры напісанні і рэдагаванні. Часта ўсе газетна-часопісныя жанры падзяляюць на тры віды: інфармацыйныя, аналітычныя і мастацка-публіцыстычныя. Інфармацыйным жанрам з'яўляецца нататка [1].

Да інфармацыйных жанраў адносяцца тыя, у якіх рэдактар, вывучыўшы якую-небудзь з'яву, падзею, факт, вырашыў паведаміць пра іх чытачу, праінфармаваць грамадства. Ён павінен паведамляць каратка і лаканічна. Галоўнае, каб гэтыя факты былі цікавымі, актуальнымі, новымі, каб дайшлі да чытача аператыўна. Такім чынам, аператыўнасць – галоўная рыса інфармацыйных жанраў. Інфармацыйныя жанры больш характэрны для газет, а не для часопісаў, перыядычнасць якіх значна меншая. Часопісы не могуць так аператыўна перадаваць інфармацыю. Пра тое, якія важныя падзеі здарыліся ў горадзе або краіне, людзі пазнаюць раней па радыё або тэлебачанню, інтэрнэту. Аднак людзі не заўжды дасканалы фіксуюць у памяці ўсе дэталі паведамлення. А інфармацыя, якая перадаецца з дапамогай газеты, зафіксавана дакладна. Пры гэтым да надрукаванага можна звяртацца пастаянна.

Наступная рыса інфармацыйных жанраў – сцісласць. Важна, каб чытач пазнаў пра факт, здарэнне, з'яву, якія з кім-небудзь дзесьці здарыліся. Ніякага аналізу гэта здарэнне не патрабуе. Няма неабходнасці таксама і ў якіх-небудзь выніках. Чытач зробіць гэта сам. Гэту асаблівасць неабходна ўлічваць тым, хто піша і хто рэдагуе. Адно з важных патрабаванняў пры рэдагаванні інфармацыйных жанраў – выдаліць усё тое, што лішняе, што паўтараецца, другараднае. Тым самым рэдактар захоўвае плошчу перыядычнага выдання для іншых карысных матэрыялаў і разам з тым эканоміць час чытача.

Такім чынам, у газетна-часопіснай практыцы маецца цэлы спектр жанраў. Пры гэтым у кожнага канкрэтнага жанра ёсць свае

межы, свае, только яму характэрныя літаратурныя законы і правілы, метады і прыёмы. Аўтар і рэдактар павінны іх ведаць. Аднак пры падрыхтоўцы да выдання любога матэрыялу неабходна падыходзіць творча і не заўжды скоўваць сябе якімі-небудзь раз і назаўжды ўстаноўленымі канонамі. Неабходна памятаць пра галоўнае: чытач павінен атрымаць добры, цікавы, павучальны неабходны яму друкаваны матэрыял.

Наша рэчаіснасць багата рознымі з’явамі і фактамі. У кожным канкрэтным выпадку ў рэдакцыі вырашаюць, у якой форме адлюстроўваць на старонках газеты гэтыя падзеі. У адным выпадку ім прысвячаецца цэлы артыкул, нарыс, фельетон, рэпартаж, у другім – неадкладна, у той жа або на другі дзень публікуецца кароткае паведамленне. Нататка і ўяўляе сабой такую сціслую форму апэратыўнага адлюстравання падзей і фактаў сацыяльнай рэчаіснасці

Паведамляючы пра якія-небудзь станоўчыя з’явы і факты, нататка робіць пазітыўны ўплыў на грамадскую думку, знаёміць чытача з новымі падзеямі, якія заслугоўваюць увагу, узбагачае чытача неабходнымі ведамі. Крытычная адзнака, якая асуджае адмоўнае, садзейнічае сцвярджэнню ў чытача правільнага погляду на той ці іншы прадмет, на падзеі грамадскага жыцця.

Пры падрыхтоўцы нататкі да выдання неабходна звярнуць увагу на наступныя фактары:

1. Хто з’яўляецца суб’ектам дзеяння – канкрэтная асоба, калектыў, арганізацыя і г. д.
2. Які змест падзеі, факта, якія адлюстроўваюцца ў нататцы (што здарылася і здарыцца, калі размова ідзе пра падзею, якая будзе – выстаўка, канферэнцыя, сустрэча і г. д.).
3. Час падзеі (учора, нядаўна, у бліжэйшы час, у канкрэтны дзень).
4. Месца падзеі, яго адрас.
5. Кароткая характарыстыка грамадскай важнасці апісваемай з’явы, факта: штосці галоўнае здарылася ўпершыню.
6. Чыя ініцыятыва атрымала шырокае распаўсюджванне; значная эканомія дасцігнута дзякуючы каму і г. д.

Такім чынам, нататка – гэта найбольш элементарны жанр публіцыстыкі, значэнне якога – апэратыўна данесці чытачу мэтазгодна адабраныя факты сацыяльнай рэчаіснасці ў пазнавальных, выхаваўчых мэтах [2]. (Пад публіцыстыкай разумеюць публікацыі на сацыяльна значную тэму).

Нататкі могуць друкавацца ў выглядзе падборак з агульным загаловам або разрозненна, паасобку адна ад другой, маючы асобную назву.

Так, у газетах «Вечерний Минск» ад 5–11 студзеня 2023 № 1 (13026), «Вечерний Минск» ад 12–18 студзеня 2023 № 2 (13023), «Вечерний Минск» ад 19–25 студзеня 2023 № 3 (13128), тыраж 103 891 экзэмпляр, якія выдаюцца з лістапада 1967 года, якія выходзяць 1 раз у тыдзень па чацвяргам, распаўсюджваюцца бясплатна і па падпісцы, друкуюцца нататкі пад назвай «От всей души». Акцыя «От всей души» ахапіла некалькі нататак, у якіх паведамляецца пра розныя падзеі. Безумоўным прыярытэтам застаецца клопат аб людзях старэйшага ўзросту, ветэранах Вялікай Айчыннай вайны і працы. Праведзена абследванне матэрыяльна-бытавых умоў жыцця 14 209 ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны і працы, адзінокіх пажылых людзей, адзінокіх інвалідаў. Пажаданні і просьбы дадзенай катэгорыі насельніцтва выконваюцца, здзяйснююцца.

Акцыя «От всей души», якая з’явілася ў гэтым годзе, яшчэ адна добрая беларуская традыцыя. Нататка “Франтавая медсястра Яўгенія Канавалава” прымала віншаванні з 100-гадовым юбілеем. Пачатак года для Героя Сацыялістычнай працы Аляксандра Гарошка і яго жонкі насычан святамі. З легендарным барцом Аляксандрам Мядзведзем успаміналі мінулае і гаварылі аб будучым. Акцыя «От всей души» – гэта цудоўны звычай стварыць свята для старэйшага пакалення. І вельмі важна, каб у іх дзверы пастукалі, павіншавалі са святам і сказалі цёплыя словы. Але самае галоўнае – маладое пакаленне таксама адчувае патрэбу ў тым, каб словам і парадай дапамагалі гэтыя мудрыя і вопытныя людзі. Пагэтану, спадзяюся, што акцыя, якая з’явілася ў 2023 годзе – яшчэ адна добрая беларуская традыцыя і нататкі аб гэтым цікава інфармуюць.

Святлана Знайдзюк ад 18 студзеня запрашае ў сваёй нататцы ў Фэйсбуку на выставу альтэрнатыўнай фатаграфіі “Гумойл”, якая экспануецца ў холе бібліятэкі Беларускага дзяржаўнага тэхналагічнага ўніверсітэта. Беларускія фатографы дэманструюць сваё майстэрства. Выстава “Гумойл” незвычайная тым, што студэнты змогуць пазнаёміцца з працамі, зробленымі пры дапамозе нейрасетак і надрукаванымі ў тэхніцы XIX стагоддзя. Выстава экспануецца: г. Мінск, вул. Святрдлова, 13А, БДТУ, бібліятэка. Час працы: панядзелак-субота, 9:00–17:00.

Пры рэдагаванні нататкі як газетнага жанру неабходна мець на ўвазе, што яе аснову складаюць канкрэтныя фактычныя дадзеныя. Усялякія агульныя развагі, не падмацаваныя фактычным матэрыялам, для чытача проста дарэмныя.

У рэдакцыйнай практыцы часам даводзіцца сутыкацца з аўтарамі, якія спрабуюць утаіць ад чытача час адбывання падзеі, з’явы, факта, выкарыстоўваючы словы «на днях», «нядаўна» «толькі што» і г. д. Задача рэдактара выясніць, калі канкрэтна гэта было.

Рыхтуючы да друку матэрыял, рэдактар павінен цвёрда засвоіць, што ў нататцы, як у газетным жанры, не дапускаюцца ні разгорнуты аналіз, ні шырокія абагульненні, ні сістэма аргументацыі – усё гэта робіцца ў газеце з дапамогай іншых жанраў. Не дапускаецца ў нататцы мнагаслоўнасць, непатрэбныя апісваючыя элементы, якія не змяшчаюць карысную інфармацыю. Усе гэтыя адступленні павінны быць прыбраны, а нататка скарачана да мінімуму. Эканамічнасць выкладу – важнае патрабаванне гэтага газетнага жанру.

Перыядычнае выданне адказна за верагоднасць паведамляемых фактаў незалежна ад таго, у якім жанры яны выкарыстаны. Аднак асабліва непрыемна, калі ў невялікім інфармацыйным матэрыяле перакручаны прозвішчы, ініцыялы, няправільна названы прамысловыя і сельскагаспадарчыя прадпрыемствы, населеныя пункты і г. д. Такія памылкі могуць быць вызваны тым, што кароткую інфармацыю працаўнікі газеты часта атрымоўваюць па тэлефоне. Таму праверка фактаў, прыведзеных цыфравых і іншых дадзеных – прамы абавязак чалавека, які піша або рэдагуе нататку. Рэдактар павінен пастаянна памятаць пра тое, што ад дасканаласці, верагоднасці фактаў, дадзеных у вялікай ступені залежыць аўтарытэт перыядычнага выдання, моц выхаваўчага ўздзеяння, эфектыўнасць друкаванага слова.

Такім чынам, нататка – адзін з інфармацыйных жанраў перыядычнага выдання. Яна характэрна газеце – раённай, міжраённай, абласной, цэнтральнай. Асноўныя рысы нататкі: сацыяльная значнасць выкарыстоўваемых фактаў і падзей, аператыўнасць, кароткае выкладанне матэрыялу, дасканаласць [3].

ЛІТАРАТУРА

1. Петрова, Л. И. Редакторская подготовка газетно-журнальных изданий: учеб. пособие. Минск, 2006. 78 с.
2. Петрова, Л. И. Основы редактирования: системный подход в деятельности редактора. Минск, 2012. 384 с.
3. Пятрова, Л. І., Чабарава В. Л. Рэдактарская падрыхтоўка газетна-часопісных выданняў: тэксты лекцый па аднайменнай дысцыпліне для студэнтаў спецыяльнасці 1-47 01 01 «Выдавецкая справа». Мінск : БДТУ, 2022. 74 с.